

ОСОБЛИВОСТІ ФАШИСТСЬКОГО РЕЖИМУ АНТОНІО САЛАЗАРА В ПОРТУГАЛІЇ

Проблематика фашизму, як феномену новітньої історії Європи, завжди цікавила істориків-науковців, проте слід відзначити той факт, що фашистський режим в Португалії є мало дослідженою темою та потребує подальшого наукового дослідження.

На початку ХХ ст. Португалія була однією з найвідсталіших країн Західної Європи. Точних даних про розвиток економіки немає. Відомо, що по виробництву електроенергії Португалія у 20-ті рр. ХХ ст. займала одне останніх місць у Європі, зовсім не мала переробної промисловості, вугілля видобувала не більше 200 тис. тонн. Країна залишалась аграрною, більше 60 % населення було зайняте аграрним виробництвом, яке давало малі прибутки [1, с. 279]. Соціальне становище також було досить поганим: низькі заробітні плати, нелегальне працевлаштування, безробіття, відсутність соціальних гарантій, нестача продуктів харчування та загальна бідність населення.

Таке соціально-економічне становище, зрозуміло, що не задовольняло ні одну верству португальського суспільства. В таких умовах 28 травня 1926 р. генерал М. де Коста, командувач гарнізоном м. Браге, видав наказ про повстання проти «відживаючої свій час парламентської системи». По прибуттю в Лісабон він утворив тріумвірат у складі генералів Коста, Кармоне і капітана Кабесадеса. Невдовзі генерал Кармоне відсторонив своїх прибічників і сам очолив хунту (владну групу військових). Так було здійснено військовий переворот, парламентська система в країні була ліквідована.

На пропозицію генерала Кармоне 27 квітня 1928 р. професор економіки Коїмбрського університету, Антоніо Салазар обійняв посаду міністра фінансів. Йому вдалось частково стабілізувати економічну ситуацію в Португалії. Диктатура А. Салазара почала утверджуватись з 1928 р. і завершився цей процес у 1933 р. А. Салазар захоплюючись ідеями фашизму, відразу почав впроваджувати фашистські практики в Португалії. З кін. 20-х рр. розпочались репресії проти політичних партій та їх лідерів, здійснювались у декількох напрямках: заборона Комуністичної і Соціалістичної партії, виселення лідерів і активістів лівих партій на далекі острови, або у віддалені заморські колонії. 5 липня 1932 р. А Салазар був призначений головою ради міністрів з диктаторськими повноваженнями. Диктатура перетворилась із військової на цивільну [3, с. 178–180].

А. Салазар був противником парламентської системи, свободи діяльності політичних партій і виступав за встановлення в Португалії абсолютної влади. Він висловлювався: «Абсолютна влада може існувати, абсолютної свободи ніколи немає». Диктатор був прихильником

італійського фашизму. А. Салазар, здійснюючи стабілізацію фінансів, підвищував податки, заморожував зарплату, здійснював нові запозичення грошей за кордоном, скорочував видатки на соціальну сферу.

Впродовж лише 1930 р. були заарештовані колишній голова уряду Кардонсо, міністр військових справ Нортон де Матос, ряд колишніх депутатів парламенту. Всього було заарештовано більше 310 «змовників», саме так мотивував диктатор свої дії. Однопартійна система в Португалії з кін. 20-х рр. ХХ ст. стала реальністю, яку репрезентував тільки-що утворений Національний союз на чолі з А. Салазаром. Мета нової партії було, визначена самим А. Салазаром: боротьба з індивідуалізмом, соціалізмом, парламентаризмом та комунізмом. Диктатор в 1933 р. очолив і уряд – це був завершальний крок встановлення фашистської диктатури в Португалії [3, с. 180].

19 березня 1933 р. в Португалії був проведений плебісцит, щодо Конституції. За сфальсифікованими результатами цього плебісциту Португалія стала корпоративною республікою президентського типу. Президент обирався на 7 років і мав надзвичайно широкі політичні повноваження. Державна Рада мала лише дорадчий голос, вона складалась із 15 чоловік, 10 з яких А. Салазар призначав пожиттєво. До Національних зборів (парламенту) входили переважно представники від партії Національного союзу (очолюваний А. Салазаром).

23 вересня 1933 р. А. Салазар видав Хартію праці, згідно з якою у Португалії були утворені профспілки для робітників і службовців, в профспілках проводилась профашистська пропаганда. На виборах 1934 р. у Національних зборах усі 90 місць зайняли представники Національного союзу.

Також було встановлено дві ідеологічні концепції: «нової держави» (фашистської Португалії) та «концепція рятівника країни» (А. Салазара) [5]. В ідеологічній політиці було здійснено зближення Католицької церкви з диктаторською владою (як в фашистській Іспанії). Католицька церква прославляла «салазарівські» ідеї, а влада надала церкві економічні і політичні привілеї. Церква спільно з владою брала участь у здійсненні цензури [3, с. 181].

Армія піднеслась до ролі особливої касты. Були збільшені штати поліції, жандармерії (національної гвардії). Утворена була спеціальна таємна спецслужба, яка переслідувала політичних супротивників. Вона мала право утримувати тривалий час заарештованих без суду і слідства, застосовувати тортури, лишала права підсудного на захист, виносила без суду вирoki на великі терміни тюремного ув'язнення. На островах Зеленого Мису, на о. Таррафал був створений спеціальний табір-в'язниця для політичних в'язнів і насамперед для противників фашистського режиму. Його називали «табором уповільненої смерті» [3, с. 182].

А. Салазар підтримував зв'язки з А. Гітлером, Б. Муссоліні, і особливо з Ф. Франко. Під час Другої світової війни Португалія формально

дотримувалась нейтралітету. Однак військово-економічне співробітництво з Німеччиною розширилось. Португальський експорт в Німеччину зріс з 29 млн. ескудо в 1940 р. до 565 млн. ескудо у 1941 р. Проте, відкрито вступити у війну на боці Німеччини та Італії А. Салазар не наважився.

Таким чином, можна відзначити, що португальський фашизм не сформував власну (суто португальську) фашистську ідеологію, а всього лише запозичив загальні ідеї фашизму, в цьому й полягає основна особливість даного різновиду фашизму. Деякі історики називають португальський фашизм терміном «філофашизм» – через любов, симпатію диктатора А. Салазара до фашизму та намагання реалізувати фашистські практики в Португалії [2, с. 119]. Фашистський режим А. Салазара проіснував до смерті диктатора (1968 р.) [3, с. 181–184].

Список використаних джерел:

1. Александров В. В. Новейшая история стран Европы и Америки. 1919–1945 гг.: Учеб. пособие для студ. вузов обучающихся по спец. «История». – М. : Высш. шк., 1986. – 591 с.
2. Бессонов Б. Н. Фашизм: идеология, политека. – М. : Высш. шк., 1985. – 279 с.
3. Коріненко П. С. Новітня історія країн Європи та Америки (1918–1945 рр.) – Тернопіль : АСТОН, 2003. – 384 с.
4. Филатов Г. С. История фашизма в Западной Европе. / Г. С. Филатов, Л. И. Гинцберг, Г. Н. Горошкова, В. Д. Ежов, И. И. Жигалов. – М. : Наука, 1978. – 613 с.
5. Салазаровская Португалия. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nb-info.ru/revolt/salazar.htm>
6. Хазанов А. М. Салазар: 40 лет диктатуры в Португалии // Новая и новейшая история, № 3, 2009, С. 129–146. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sites.google.com/site/humanitext/home/salazar-40-let-diktatury-v-portugalii>